

ԱԿՕՍ

Թ Ի Ի 9 5 8 1 2 Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 2 0 1 4

Ուրացումը այլևս իրեն վաքահուեցաւ

ԿԷՕՁՏԷ ԶԱԶԱԶ
gozdekazaz@agos.com.tr

Վարչապետ Ահմէտ Տաւութօղլուի գլխաւորած 62-րդ Կառավարութեան կազմին մէջ Արքարքին Գործոց նախարար նշանակուած է Մէլլուլար Չաւուշօղլու, որ նախապէս ալ կարեւոր պաշտօններ սրանձնած է երկրի արքարքին քաղաքականութեան մէջ: Ան 2010-2012 թուականներուն կը նախագահէր Եւրոպայի խորհուրդի Պարգաւատրներու ժողովը: 2013-ին նախագահեց Թուրքիա-ԱՄՆ Միջխորհրդարանային Բարեկամութեան խմբակը: Չաւուշօղլու նախքան Արք. Գործ. Նախարարութեան, վարեց Եւրոմիութեան Նախարարի պաշտօնը: Նոր կոչումով կարարած առաջին յայտարարութեան ալ Չաւուշօղլու պարզեց, որ «Հայոց ցեղասպանութեան» խնդրին մէջ հաւաքարքին պիտի մնայ իր նախորդին՝ Ահմէտ Տաւութօղլուի քաղաքականութեան: Նորանշանակ նախարարը 29 Օգոստոսին Սիւն 5 հեռուարակայանի թղթակից Ալլը Կին Աթասակունին կը յայտնէր թէ ԱԲՓ կուսակցութիւնը արքարքին քաղաքականութեան շուրջ որոշ սկզբունքներ ունի, որոնցմէ կարելի չէ շեղիլ: Իսկ ցեղասպանութեան դարադարձին ուղղեալ հարցումին ալ կը պատասխանէր հետեւեալ կերպով՝ «մենք այդ ժամանակուայ ողբերգութիւնները ուրացող երկիր մը չենք: Մեր առարկութիւնը քաղաքական գործիչներու կամայական կերպով ցեղասպանութեան հասարարումն

է: Այս երեւոյթը կը հակաւէ միջազգային իրաաքանութեան եւ խիղճին»:

Չաւուշօղլու նշելով նաեւ նախկին վարչապետ Ռէճէփ Թալլիպ Էրտողանի նախորդ րարի հրաքարակած ցաւակցութեան նամակը, կ'անեցնէր՝ «արար աշխարի գիտէ որ մենք այլեւս դուրս եկած ենք պաշտպանութեան դիրքէն եւ անցած ենք յարձակումի: Այդ նամակը մեր մըրերմութեան ապացոյցն է: Կոչ քոած ենք որ հասարակական յանձնախումբ մը հիմնուի, բոլոր արխիւները բաց ըլլան եւ այդ յանձնախումբը որոշում մը կ'այացնէ: Այս առաջարկը իր եւ իր նախնիներուն վստահող իշխանութեան մը մըրերիմ մերձեցումն էր, որ Հայաստանի կողմէ անպարտախան մնաց»:

Չաւուշօղլու անեցուց որ Թուրքիան թէ պերական համակարգով եւ թէ ակադեմիայով կը պարտաստուի 2015-ին:

Այս ելոյթէն քաւք օր ետք, Չաւուշօղլու նման բնոյթով ելոյթ մը եւս ունեցաւ այս անգամ Անարոլու լրարու գործակալութեան թղթակցին, հոն եւս կրկնելով, «այս նիւթը պարմաքաններու թողունք» յանկերգը անեցնելով, որ կարելի չէ այս նիւթերը միակողմանի յիշողութամբ լուծել: «Այժմ Հայաստան եւ հայկական սփիւռքը երրորդ երկիրներու մէջ գործողութիւններ կը ծաւալեն: Երբեմն շրջանային, երբեմն ալ ազգային ժողովներ այս նիւթի շուրջ որոշումներու կը յանգին: Մենք խիստ անպարեի կը համարենք քաղաքական գործիչներու պարմական այսպիսի նուրբ խնդիրի

մը շուրջ որոշումներու յանգիլը: Այդ որոշումները կը վնասեն երկրողմ յարաքերութիւններուն»:

Նախարարին ցեղասպանութիւնը ուրացող այս արքայաքարութիւնները նորութիւն մը չեն: Ան 2010-ին Եւրոպայի խորհուրդի Պարգաւատրներու ժողովի նախագահի քիտղոսով պաշտօնական այցելութիւն մը կարարած էր Հայաստան: Երբ ինք մերժեց ցեղասպանութեան յուշարձան այցելել, Հայաստանի կառավարութիւնն ալ «պաշտօնական այցելութիւն»ը վերածեց «աշխարանքային ժողով»ի:

Չաւուշօղլու նոյն պաշտօնը վարած քարիններուն, շար բուռն հակազդեցութիւն ցոյց րուած էր Փրանսական խորհրդարանի Հայոց ցեղասպանութեան ուրացումը յանցանք համարող օրէքքին դէմ:

Մէլլուլար Չաւուշօղլու 1 Սեպտեմբեր 2014-ին Աքրպէյճանական լրարու գործակալութեան ալ կը յայտնէր, թէ եղբայր եր-

կիր Աքրպէյճանի հետ բոլոր նիւթերու մէջ պիտի գործակցին. «իբր թէ հայկական ցեղասպանութեան նիւթին շուրջ ալ Աքրպէյճանի հետ միարեղ պիտի պայքարինք»:

Վարչապետ Տաւութօղլու նոր կառավարութեան ծրագիրը ներկայացնելու պահին խուսափած էր Հայոց ցեղասպանութեան եւ անոր դարադարձին շուրջ յստակ արքայաքարութիւններէ: Հաւանական է որ այս գգուշութիւնը Մէլլուլար Չաւուշօղլուին ալ կը պարտադրէ աւելի գգոյշ արքայաքարութիւններ ունենալ: Սակայն ըստ երեւոյթի նոր Արքարքին Գործոց նախարարը Թուրքիա-Հայաստան յարաքերութիւններու շուրջ օրուան պայմաններուն համապարտախան ելոյթներ պիտի ունենայ:

Հարիւրամեայ գրկանքէն վերջ հինգերորդ հանդիպումը

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ՝ ՊԵՐՏ ԱՐԱՊԵԼՆ

Ողջոյն՝ մեր երիտասարդներու յաջողութեան

«Այօս» իր հրաքարակութեան օրէն սկսեալ խուսափեցաւ «Մեր երիտասարդները» խորագրի ներքեւ ծնողներու կողմէ ուղարկուած գովազդներ հրաքարակելէ: Յստակ էր որ այդ գովազդներու կարեւոր մէկ մասը մայրիկներուն, մեծմայիկներուն փափաքը յագեցնելէ դուրս նշանակութիւն չունէին: Նոյնիսկ կը հանդիպէինք շրջանաարքի յարուկ գգալով ժպտող մանուկներու լուսանկարներուն, որ մեծ հիմունքով կ'անքուրէր թէ գերագանց յաջողութամբ աարքած է այս ինչ կամ այն ինչ՝ մանկապարտէզը: Սակայն մեր այդ սկզբունքը երբեք արգելք չէ իրաւ յաջողութիւններու անդրադառնալու համար: Մանաւանդ որ այդ յաջողութեան պարմութիւնները գովազդի սակի մը փոխարէն չեն փոխանցուի ծնողներու կողմէ: Աղաքան ուրախութեամբ կը ներկայացնենք յաջողութեան երեք օրինակներ, որոնք ոգեւորութիւն պիտի պարմառեն ծանօթ կամ անծանօթ բոլորին:

Թաթուլ Օֆլազ՝ գերագանցիկ

Պարքըգիւղի Տարեան վարժարանի Ը. Դասարանի շրջանաարքներէն Թաթուլ Օֆլազ յաջողած է մուրք գործել գերագանց ունակ աշակերտներու համար նախաքեռած յարուկ վարժարան մը: Կէպզի մէջ հիմնուած յարուկ վարժարանը երեք հանգրուանային քննութիւններով կը ճշդէ իր աշակերտները: Առաջին քննութիւնը կը վերաքերի յաջողութիւններու գնահատարման: Երկրորդը ուղղուած է թեկնածու աշակերտին խելքն ու ունկութիւնը ճշդելու: Երրորդ քննութիւնը մէկ շաքթուան ճամբարային բնուոնի, ուր յարուկ դիքումներով կը գնահատուի եւթակային յարկութիւնները: Թաթուլ Օֆլազ յաջողութամբ դուրս եկած է այս երեք քննութիւններէն եւ գերագանցելով հազարաւոր մրցակիցներ, ապահոված է յարուկ ուսում մը սրանալու այս բացառիկ առիթը:

Սառա Պարքն կը ձգքի համաշխարհայինին

Երիտարար իրաաքան Սառա Պարքն, Գօչ Համաքարանի իրաաքանական բաժինը աարքելէ ետք յաջողեցաւ նաեւ Դթանաքուի Փասքաքաններու կաճառի յարուկ քննութեան ու անդամակցեցաւ կաճառին: Ան ապա յաճախեց Նիւ Եորքի Բուլումպիա համալսարանը, մասնակգրանալով Լումաքափոխութեան վարկերու ասպարէզին մէջ: Ան ապա երկու րարի աշխարեցաւ Լոնքունի «Եուրպայի Կառուցման եւ Ջարգացման Դրամաքուն»ի կազմին մէջ: Սառա Պարքն այս րարի յանձնած է նաեւ Նիւ Եորքի Փասքաքաններու Կաճառի քննութիւնը ու արձանագրուած նաեւ այս կաճառին: Երիտարար իրաաքանուոին յայժմ կը նպարակարէ Նոյնմբերին վերադառնալ Լոնքուն եւ անդամագրուի նաեւ այս քաղաքի կաճառին:

Շախմատի նոր ասպղ մը

Պողազիքի Համալսարանի ուսողութեան բաժնի աշակերտ Արի Բիրէմիթթեան նախալքարանի ուսումը սքացած է Տարեան վարժարանի մէջ: Այդ րարիններուն սկսած ճարակի հակումը որոշ ժամանակ կանգ առաւ, երբ ան կը յաճախէր քաղաքիս Գերմանական վարժարանը: Արի Բիրէմիթթեան այդ ընդհարումէն ետք այս անգամ նախ գիրքերու, ապա Եշիլգիւղի Հայոց դպրոցի ճարքակի ուսուցիչ Աքամ Պապէքի օգնութեամբ վերադարձաւ շախմատի աշխարհ: Ան 26 Օգոստոս -2 Սեպտեմբեր թուականներու միջեւ Աթէրքի մերձակալ Էրէթրիա կղզոյ մէջ կայացող Եւրոպայի Սիրողական Շախմատի սքսներու մրցոյթին ներկայացուց Թուրքիան: Մասնակցած իր մրցումներէն եօթը աարքեց յաղթանակով եւ երկուքն ալ հաւասարութեամբ: Այս յաջողութիւնով Արի Բիրէմիթթեան նուաճեց մրցաշարքի առաջնութիւնը:

* Ինչ րարքին ալ ըլլայ, մենք կ'ողջունենք յաջողութիւն արձանագրած անհարք: Բայց այս օրինակներուն մէջ կը սիրենք խնդակցիլ մեր բարեկամ Հիլքա-Միսա Օֆլազ եւ Նուարդ-Վազգէն Պարքն ամուկներու ուրախութեան:

Մենք ու մեր ուղին

«Հայապահպանման խոհեր» խորագրեալ մեր յողուածին մէջ փորձած էինք լուսարձակի տակ առնել Մեծ եղեռնի հետեւանքով Հայրենի երկրէն գրկուած Հայ ժողովուրդին իր ուրոյն դիմագիծը եւ ազգային յատկութիւնները պահպանելու եղանակները:

Հարուածը մեծ էր ու գգեառնող: Ամէն Հայ ընտանիքէ ներս սուգ կը տիրէր: Բիւրաւոր գոհեր բուռեցին յախտնականութեան ճամբան: Բայց անոնց կրկնապատկիւր, քառապատկիւր, ինչո՞ւ չէ տասնապատկիւր Հայութիւն դեռ պիտի քալէր իր Գողգոթան, սերունդներ պիտի պատրաստէր օտար ու շատ անգամ անապահով հորիզոններու վրայ, պիտի յաղթահարէր եկուոր գաղթականի դիրքը եւ իր ապրած երկրին մէջ պիտի փորձէր դառնալ լիբրաւ քաղաքացի: Միւս կողմէ Հայրենի երկրին, աշխարհէ այդ փոքր հատուածին վրայ, որ կը կոչենք Հայաստան, պիտի կերտէր նոր պետականութիւն, ունենալով քաղաւաճման մեծ անկելալութիւններ:

Ամենուրեք դժուար էր հայուն գործը: Ժամանակի հրամայականին հետեւելով կը խորհէին, թէ երկիրն ու ազգութիւնը ամբողջակաւութիւն է: Վերջապէս նախորդ դարասկիզբը ազգային պետութիւններու վերելքի չըջանն էր: Ուստի գաղթականները իրաւունք չունէին շնորհաւոր անելին պահանջելու: Անոնք ապաստանած միւնուճարներ էին, որոնք պէտք էր յօժաւէին իրենց առաջարկուած վայրը բնակելու եւ աշխատանքը կատարելու: Միիւրեքահայր այդ պայմաններու տակ ճախճախուտը վերածեց բնակելի տարածքի, արհամարհուած ապարելզնէրէն հանեց իր օրապահիկը: Այդ բոլորին մէջ փորձեց պահել նաեւ իր ազգային արժանիքները: Եւ եթէ այսօր ուշները հայկական սփիւռք, այդ կը պարտինք հոսանքին դէմ թիալարող մեր նախնեաց կուս Հաւաքքին եւ աշխատանքի անապատ կորուկին:

Սակայն այս գործընթացի մէջ կարեւոր դանցաուութիւն մը կ'ապրէին: Չենք անդրադարձած որ դար մը ետք այլեւս վերջացած է ազգային պետութիւններու չըջանը եւ հասած ենք մարդու իրաւունքներու փառաքանման չըջանին: Այժմ գաղթական թէ երկրի հարազատ քաղաքացի, մարդն ու անոր իրաւունքները գերագանց են, բաղադատմամբ՝ ազգայինին: Եկուր տես որ շատեր կը դժուարանան այս նոր դրութիւնը ընկալելու: Չեն կրնար հաշտուիլ միջազգային օրէնքներուն ազգային սահմանադրութիւնէն դեռադաս համարելուն: Կասկած Հկայ որ դարգացուած բնորոշողը այս հասկացողութեան հասարակութեան մէջ ունեցած ընկալումի ծաւալն է:

Մենք՝ որ բաւական ուշ տիրացանք ազգային անկախ պետականութեան, հասկնալի կերպով կը վարանինք այս դրութեան դիմաց: Բայց հոսանքին ուղղութիւնը յայտնի է եւ ի գուր պիտի ըլլայ այդ հոսանքի պահանջած համաշխարհայնացման դէմ տեղքայլ ընել:

Հայ պահպանողական միաքը միշտ խուսափած է համաշխարհայնացումէն, վախնալով, թէ այդ ամբողջի մէջ կը կորսնցնէ իրեն պատկանողը: Թերեւս ալ այս խուսափումը Հայ ինքնութիւնէ չեղում մըն է: Եթէ յետադարձ անհարկով դիտենք Հայ ժողովուրդի յառադգնական քայլերը, յատկօրէն պիտի տեսնենք որ մեր նախնիները միշտ ռահվիրան եղան բոլոր նոր գաղափարախօսութիւններու, ճաշակներու, գիտութիւններու երկրէն ներս թափանցելու խնդրին մէջ: Մի գուցէ յետադիմական միաքը լով այս փորձառութեամբ առաքարելէ աւելի գուսպ ու «չըրեհայնաց» մնայ:

Բայց անկախիւ է սրելիք ընթերցող եւ մենք այդ պահուն արդէն իսկ կը կորսնցնենք մեր ազգային յատկութիւնը: Ուրեմն եթէ նոր աշխարհ մը պիտի կառուցուի, օ՜հ Հայ ժողովուրդ, առաջ անցիր, վերցուր քո աւանդական պայքարի դուրջ եւ ուղղութիւն տուր դէպի յառաջընթաց, դէպի դարգացում, դէպի ապագայ պացողներուն:

pakrates@yahoo.com

Տեղացիներու ալ մասնակցութեամբ Աղթամարի ծիսակալարարութիւնը սրացաւ փառաբանի ոգետրութիւն: Եկողներուն իղձերն ու մաղթանքները փարբեր էին...

«Տարին մէկ օր չէ՛, ընդմիշտ...»

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐԻ ՊԵՐՏ ԱՐԸՊԵԱՆ

Այս փարի
Պապարագին
մասնակցութիւնը
ակնկալուածէն նուազ
էր, բայց շարեր
համոզուած են որ գալ
փարի Վանի մէջ
շար աւելի մեծ
ոգետրութեամբ
կը նշուի Սուրբ Խաչի
փաղաւարը:

ՊԱՐՈՅՐ ԳՈՒՅՈՒՄԵԱՆ
baruy7@agos.com.tr

Արեւի է ըսել որ Աղթամարայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ մաքրուած Սուրբ Պապարագը միշտ աւելի խոր իմաստներ ունեցաւ բաղդաբմամբ մի այլ որեւէ հոգետարարութեան: Նուրբ հաւասարակշռութիւններու վրայ ընթացող հաշտեցման գործընթացը, Միջին Արեւելքի պարբերազմը եւ այդ բոլորին մէջ փարբեր դաւանանքներու մէկտեղումը այս փարի ալ աւելի կը շեշտեն ծիսակալարարութեան խորհրդանշական իմաստը: Հայոց ցեղասպանութեան դարադարձի շեմին Աղթամարայ կղզին ամենայարմար վայրը կը համարուի «բոլոր վիշտերը անցեալին մնացին» կամ «միասնաբար կրնանք կառուցել խաղաղ ապագան» պարզամտեղ արտասանելու համար: Այս փարի Պապարագին մասնակցութիւնը ակնկալուածէն նուազ էր, բայց շարեր համոզուած են որ գալ փարի Վանի մէջ շար աւելի մեծ ոգետրութեամբ կը նշուի Սուրբ Խաչի փաղաւարը:

Իսթանպուլ, Ուաշինկթոն եւ Սիւրիի նման հեռաւոր քաղաքներէ եկողներու կողքին, շուրջ 300 ուխտաւորներով ամենամեծ խումբը կը կազմէին Հայաստանէն ժամանողները: Այս փարի այցելուներու կարգին կարելի էր հանդիպիլ Պարակարանէ եւ Լիբանանէ եկած հայերու:

Նախորդող օրերուն Վանը եւ շրջակայ պարմական վայրերը այցելող ուխտաւորներ 7 Սեպտեմբեր Կիրակի առաւօրեան կանուխ ժամերուն խումբ առ խումբ կ'ուղղուէին դէպի Գեաշ: Տ. Գեորգ Ա. Քնկ, Չարեան եւ Տ. Տրդատ Քնկ, Ուգուսեան նախապարտաւորաւ կ'անշարժ անկողնի վրայ կ'սպասէին աշխարհայիններու համար շար աւելի կանուխ փութեցած էին եկեղեցի: Իսկ ժամը 10.30-ին Ս. Պապարագը սկսաւ Լուսաորիչ Երգախումբի երգած «Խորհուրդ Խորին» շարականի երգեցողութեամբ:

Ինչպէս անցաւ փարի, այս փարի եւս փրեղացի բնակիչներու ալ մասնակցութեամբ Աղթամարի ծիսակալարարութիւնը սրացաւ փառաբանի յարուկ ցնծութիւն ու ոգետրութիւն: Մամոյ թղթակիցները եւ հեռաւորակայաններու նկարահանող խումբերը մեծ ջանք կը վարենքին բարձրաստիճան հիւր հոգետրականները նկարելու համար: Ափսոս որ հեռաւոր վայրերէն փութացողներէն շարեր չի կրցան փրանար մընել եւ հարկաւորը:

եցան շրջակայքը փրեղադրուած սարքերու միջոցաւ արարողութեան հետեւելու: Եղիշէ Վարդապետ Ուգուսեան արտասանած քարոզին մէջ յիշեց Սուրբ Խաչի խորհուրդը եւ գորութիւնը: Այդ գորութեան ապաւինելով պահանջեց որ ուխտաւորները իրենց աղօթքին մէջ յիշեն նաեւ Մեսրոպ Բ. Պապրիարքի առողջութիւնը:

Յաւարք Սուրբ Պապարագի, Անարդու Քիւլթիւր ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Հայաստանէն ժամանած աշուղներ եւ քիւրդ փաղասացներ միաբեր համերգ մը սարքեցին, որ արժանացաւ ջերմ հետաքրքրութեան:

Հայերէն ցուցադրախմբակներ

Արամեփի Բաղաբապետարանը որոշ ժամանակէ ի վեր ծաւալուն աշխարհք կը փրանի այս գաւառի փրեղանուններուն իրենց պարմական կոչումով յիշուելուն համար: Անոնք արդէն այս առումով պարտաւորած են թրքերէն, հայերէն, անգլերէն եւ քրդերէն ցուցադրախմբակներ: Իսկ այսօրուայ համար պարտաւորած էր բարի գալուստի նախադասութիւններ պարունակող մեծածաւալ պարտաւորներ:

«Եկանք, բայց չկրցանք մընել»

Սիւրիին եկող խումբը 20 հոգիէ կը բաղկանար: Մենք հանդիպեցանք անոնցմէ Վրէժուի Սարգիսեանին եւ Լուսի Հալէպիեանին: Անոնք կ'ափսոսային որ 20 ժամ

աւելի փրեղ ճամբորդութենէ ետք եկեղեցի չի կարենալ մընելու համար: «Ընելիք բան չի կայ, կը յուսանք թէ արարողութենէ ետք պիտի կրնանք գոնէ մում մը վառել»:

«Հիւր չենք գգար»

Երեւանի «Նարեկավանք» միութենէն բազմանդամ խումբի մը հետ եկած է Ռուգանա Մանուկեանը: Իր փրաներող այցելութիւնն է այս: «Երեւանի Համալսարանի արեւելագիտութեան բաժնի մէջ թրքերէն կը դասաւանդեն: Նախնիներս մշեցի են: Ամէն անգամուն կ'այցելեմ Մուշ, կը գրենմ պապերուս փրունը, կը բարեւեմ այդ փրան պապերուն: Ես այսփրեղ գրասաշրջիկ չեմ: Տուն եկած կը համարենմ»:

Անմոռանալի փորձութիւն մը

Շարեր հետաքրքրի էին երգեցողութիւններ կարարող խումբով: Աարքին կը հանդիպինք Լուսաորիչ Երգախումբի խմբավար Յակոբ Մամիկոնեանին: «21 հոգինոց անձնակազմով եկած ենք: Այս արարողութեան մասնակցելով պարմութեան մէջ ապրած եղանք: Անհամար արժանիքներու փրդանցած այս պարբերը այսօր ալ մեր ծայներով թեղացին: Սա անմոռանալի երեւոյթ է մեզ համար: Հագիլ հինգերորդ փարիին արժանացանք այս առիթը

վայելելու: Բայց նշենք որ այս փարի մըր երգախումբի հիմնարկութեան 85-ամեակն է եւ այս զուգադիպութիւնը ալ աւելի իմաստալի կը դարձնէ մեր այս պարարագի երգեցողութիւնը:

«Կ'ուզենք Վան աարիլ»

«Նարեկավանք» խումբին առաջնորդն է Տէր Գեորգ Բահանան: Ան չորրորդ անգամ կը մասնակցի այս արարողութեան: «Փոխանակ հազի փարին մէկ անգամ գալու, ես պիտի ցանկանայի ընդմիշտ այսփրեղ,

մեր պապերուն ապրած հողերուն վրայ բնակիլ: Միայն այդպէս է որ այս ծէսերով հողին յանձնուած հունքերը պիտի կրնան ծաղկիլ ու պրդաբերել» կ'ըսէ Տէր Գեորգ:

«Աղթենք Սուրիոյ, Իրաքի, Կազգայի անմեղ զոհերուն համար»

Յաւարք պարարագի ելոյթ ունեցաւ նաեւ Արամ Ս. Արք. Աթէշեան եւ երկրաները հրախրեց խաղաղութեան համար աղօթելու: Նշեց թէ եկեղեցին կառուցուած է 925 թուին եւ առաջին անգամ է, որ Յունաց Պապրիարք մը կը մասնակցի մեզի, կը ծայնակցի մեր աղօթքներուն եւ պաղապարաններուն: «Այսօր պարմական օր մըն է մեզի համար: Մեր բոլորին սիրելին, մեր սիրտերը նուաճող Յունաց Նորին Սրբութիւն Բարթողիմէոս Սրբազան Պապրիարքին, Ասորիներու Առաջնորդ Արքեպիսկոպոս Եուսուֆ Չէթինի, Գերման Մոնաէսիոր Նիքոլասին, մեր հոգետրականներուն, նախարարութիւններու երկրկայացուցիչներուն, ԱՄՆ-ի Արանայի հիւպատոսին, անձիս եւ ժողովուրդիս անունով շնորհակալութիւն կը յայտնենմ»:

Արամ Սրբազան ապա անդադարձաւ եկեղեցիներու համագործակցութեան, նշելով թէ եկեղեցին միշտ խաղաղութիւն կը ցանկայ: «Բոլոր եկեղեցիներու առաջնորդներս կողք կողքի ենք ու կ'աղօթենք մեր երկրին ու համայն աշխարհի խաղաղութեան համար: Ինչպէս գիտէք Սուրիոյ, Իրաքի, Կազգայի մէջ անմեղներ կը սպանուին: Կորորածներ կը կարարուին: Միջնջեռ ոչ մէկ Սուրբ Գիրք կ'արտօնէ մարդասպանութեան: Սուրբ Գիրքը կը հաւաքայ որ Աստուած մարդը սրեղծեց կը կրեպարով: Մարդուն անարգողը Աստուած անարգած կ'ըլլայ» ըսաւ Արամ Սրբազան:

«Հայերէն/քրդերէն չեն գիտեր, բայց կը հասկնան»

Աղթամարի այս փարուայ փրանկալարարութեան յարուկ երեսակներէն մէկն ալ վանեցի քիւրդ փաղերգու Կագին-ի եւ երեսնցի աշուղ Լէյլի-ի համափրեղ համերգն էր: Անարդու Քիւլթիւր ընկերութեան նախաձեռնութեամբ կայացող այս համերգներու շարքի առաջինը կայացաւ Երեւանի մէջ: Աղթամարի երկրորդ համերգէն ետք երրորդ մէկտեղումն ալ պիտի կայանայ 12 Սեպտեմբեր Ուրբաթ երեկոյ Մաշքայի Համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ: Այժմ խոսողն է Կագին:-

«Բոլորովին փարբեր ծրագրի մը համար Անարդու Քիւլթիւր ընկերութեան Թամար Նալճը եւ Օսման Բալպալ Վան եկած էին: Մրաժումն իրենց հետ բաժնեցի: Շարդ որական գրան ու սկսան այդ գաղափարը նախագիծի մը վերածել: Երբ յայտնի եղաւ,

որ Երեւան պիտի երթանք, ես սկսայ ուսումնասիրել այնպեղի կին երգչուհիները: Այդպէս գրայ աշուղ Լէյլին: Երեւանի հիւրանոցին մէջ մեր առաջին հանդիպումէն յայտնի եղաւ թէ ճիշդ ճամբու վրայ ենք: Ես առանց հայերէն իմանալու կը զգայի իր երգերը, այդ երգերու թախիծը»:

Նման ոգետրութեան մէջ է աշուղ Լէյլի: Ան ալ կը խոստովանի որ նախքան այս ծրագիրը երբեք մրադիւր չէ եղած Իսթանպուլ այցելելու: «Փրոֆ. Թովմաս Պողոսեան գանգահարեց ու պարմեց այս ծրագրի մասին: Ըսաւ որ ուրիշ աշուղներու հետ ալ խօսած են, բայց յարկապէս զիս կ'ուզեն: Առաջին հանդիպումով ամէն ինչ պարզուեցաւ: Ուրախ եմ որ մասնակցած եմ այս ծրագրին»:

10 փառի անց

ԾՈՎԻՆԱՐ ԼՈՔՄԱԿԵՕՋԵԱՆ
dzovinar@rambler.ru

Մի պոետը խոստովանում էր, որ պոետի ողբերգությունը նրանում է, որ նա պոետ է եւ ի վիճակի չէ պարզ ձեռով գրել, այլ կոչուած է յանգերով գրել... Այդ պոետը 26 փառեկանում անձնասպան եղաւ: Պոետները յաճախ են անձնասպան լինում: Ժողովուրդները անձնասպան չեն լինում, նրանք շար յաճախ սպանում են այն ուժերի կողմից, որոնք կոչուած են լռեցնել ճշմարտութեան ձայնը:

1943-ի Սեպտեմբերի 8-ին ֆաշիստները Պետլիտում մահապարտի ենթարկեցին չեխ գրող եւ լրագրող Յովիուս Ֆոյսիկին (1903-1943) եւ 8 Սեպտեմբերը դարձաւ Ժողովուրդների Հանրաշխարհային Տոն: Այդ փո-

նից մէկ շաբաթ անց Հրանդ Տիսի 60-րդ Սեպտեմբերն է նշուելու: Ահա այս արանքում եւ որդեցի ներկայացնել լրագրողների, որոնք Ֆոյսիկի եւ Տիսիի նման ճշմարտութիւնը բացայայտելու համար կանգ չեն առնում մահացու վրանգների առաջ:

Բեւայանի ողբերգութիւնը

Բեւայանում ուսումնական փարին սկսում է 5 Սեպտեմբերից, քանզի մինչեւ 5-ը 2004-ի ահաբեկչութեան գոհերի ոգեկոչման օրերն են: 2004-ի Սեպտեմբերի 1-ին, 32 չեչեն ահաբեկիչներ մտան Բեւայանի (Ռուսաստանի Դաշնութեան կազմի մէջ գրնուող Հաւիսային Օսեթիա) N-1 դպրոց եւ երեք օր պարանոց պահեցին 1000-ից աւել մարդկանց, այսինքն դպրոցի աշխատակազմին, աշակերտներին, ծնողներին եւ Սեպտեմբերի 1-ի փոսին հիւր եկած հարազատներին եւ բարեկամներին: Ականապարտելով սպորտային դահլիճը, նրանք խոստացան պայթեցնել այն:

Սեպտեմբերի 3-ին ահաբեկիչները պայթեցրին դահլիճը, իսկ փախչողների ետեւից սկսեցին կրակել: Պարանոցներին փրկելու համար անվտանգութեան ուժերին հրաման արժեց անցնել գոհուցին 334 հոգի, որոնցից 186-ը երախաներ էին, իսկ ողջ մնացածները, ականատեսները, փրկողները կամ փրկել փորձողներն ու ջաջողածները յաւերժ մնացին այդ օրերի սարսափի կրողները, որը յաղթահարել ի գօրու չի ժամանակը: Վիշտը ժամանակի հետ համընթաց քայլում է, չի նուազում, այլ՝ ընդհակառակը, աճում է, քանզի կարարուած փաստից զգալ սարսափեցնում է հրէշաւոր Սուլթը, որն ուղեկցում է Բեւայանի ողբերգութեանը:

Բեւայանի ճշմարտութիւնը

Կայ ողբերգութեան պաշտօնական վարկածը եւ կայ իսկականը, որը մեր օրերում

սրողն անհնար է, սակայն 2004-ից արդէն մէկ փարի անց 2005-ին մի փորքի թերթում (1000 րպաքանակով) «Կրամոլա» անունով (ռուս. «Դաւադրութիւն»), Տմիթրի Վորոբեյով լրագրողը գրեց «Ճշմարտութիւնը Բեւայանի մասին աւելի սարսափելի է, քան դուք կարծում էք»: Ժողովուրդը անդրադարձաւ, որ Բեւայանի նախորդեցին 2 ինքնաթիռի պայթիւններ եւ ո՛չ որ ուշադրութիւն չդարձրեց, որ Մոսկուա-Սոչի չուրթից առաջ 6 ուղևորներ հրաժարուցին ինքնաթիռ նստելու:

Ինչ վերաբերում է 32 ահաբեկիչներին, ապա նրանք բաց էին թողնուած Ռուսաստանի բանակից, դաւապալարուած լի-

նելով 10-15 փարի ազապագրկման, նրանց 1-2 փարի անց ազապեցին: 32 ահաբեկիչներից ողջ էին մնացել միայն 3-ը, սակայն երեքից երկուսը անհետացան: Այդ մէկին էլ ծնով հասկացրեցին, որ 32 թիւը հաւաստիացին: Մնացած ահաբեկիչներին այնքան կրակոցներ էին գլխին հասցրել, որ դէմքերը անձանայելի էին դառնել: Գլխաւոր թերթը, որը 2005-ից յանդգնում էր փաստերի ճշմարտացի պարկերը փայլ, դա «Նովայեա զապեպա» թերթն է (ռուս. «Նոր թերթ»): Հենց այսօրը Ելենա Միլաշինան 2014-ի Սեպտեմբերի 1-ին գրեց «Բեւայան: 10 անց» յօդուածը, որպէլ առաջին անգամ հանրութեանը ներկայացրեցին ճշմարտութեան գլխաւոր բացայայտողին եւ արժի, որ աշխարհը ճանաչի այդ մարդու անունը՝ Յուրի Սաւելիւն, րենիսկական գիտութիւնների դոկտոր, փրոֆէսոր, դաշնային խորհրդարանային յանձնաժողովի անդամ, որը հեւաքննում էր Բեւայանի ողբերգութիւնը:

Սաւելիւնը քայլ առ քայլ, փաստ առ փաստ, պարտանդների բազմաթիւ վկայութիւնների շնորհիւ եւ կարարածի փեղանքը հեւրագօտրելով, բացի այդ լինելով պայթիւնների փայլուն մասնագէտ, բացայայտեց նոյնիսկ իրեն համար անսպասելի եւ հրէշաւոր փաստ. ողբերգութեան հեղինակը

իշխանութիւնն է, իսկ մարդը, ով հրաման արժեց պայթեցնել շէնքը,- Անվտանգութեան ուժերի հրամանաւար կեներալ Տիխոմիրովն էր: Սաւելիւնի գեկոյցը 1400 էջանոց էր եւ խորհրդարանում ոչ որ չցանկացաւ ծանօթանալ դրա հետ: Ժիրնովսկին բացականցեց. «Միթէ՛ մենք պիտի այդքանը լսենք»:

Ըստ պաշտօնական վարկածի պարտնէրը զոհուցին սպորտային դահլիճի պայթիւններից, սակայն ըստ վկայութիւնների ահաբեկիչների սարքերը չէին պայթել, այլ՝ պայթիւնները դրսից էին արուած, սպորտային դահլիճում հրդեհ բռնկուեց, որից յետոյ նրանք, ովքեր ողջ մնացին, վազեցին դպրոցի հարաւային թելը, իսկ ահաբեկիչները նրանց որպէս վահան օգտագործեցին, այսպիսով դահլիճից փախածները աւելի սարսափելի մահ գրան հարաւային մասում, քանզի «փրկողները» կրակում էին դպրոցի վրայ հրդիւններից եւ նոնականերից: «Ձեզ ձերոնք են սպանում», զարմանում էին ահաբեկիչները: 32 թիւը կարեւոր էր, որովհետեւ իրականում այդ 32-ից զատ պարտանդները շարունակ յիշարակում էին ահաբեկիչների ղեկավարների, որոնք ունէին պատանակաւ արարքին եւ լաւ շուտէին, որոնք սակայն պայթիւններից առաջ անհետացան: Սաւելիւնը 2 փարի օրն ի բուն հետաքննութիւն է անցկացրել, լրագրող Միլաշինան 2 փարի շարունակ Մոսկուայից Բեւայան է մեկնել, որի արդիւնքում նրանք բացել են մեր աչքերը. փրկարար գործողութեան նպատակը եղել է ոչ թէ պարտանդների փրկութիւնը, այլ՝ ահաբեկիչների ոչնչացումը:

Լրագրողներ-պաշտպաններ

2006-ին Միլաշինայի վրայ յարձակում է կատարուել, իսկ 2012-ին Մոսկուայի մերձակայքում նրան դաժան ծեծի ենթարկեցին եւ կողոպտեցին: Միլաշինան պարզ լրագրող չէ, նա իրաւապաշտպան է. այդպիսին էր նաեւ Աննա Պոլիտկովսկայեան, որը նոյնպէս պաշտպանում էր մարդկանց իրաւունքները ճշմարտութիւնների միջոցով եւ անվախութեան համար վճարեց կենսքով. նրան գնդակահարեցին Հոկտեմբերի 7-ին շէնքի վերելակում: Միլաշինան նրա սպանութեան գործն էլ էր հետաքննում: Ահ ու սարսափ սերմանող պետութեան ղեկավարները իրենք են սարսափում նմանօրինակ արդարասէրներից:

ԼՈՒՅԻՔԱ
ՏՈՒՏՈՒ

Շիշմանութիւնը առաւ քալեց

Ողբերգութիւն կ'ընեմ կոր քիմ, շիշմանութիւնը աղէկ մը առաւ քալեց: Որ կողմը նայիմ նէ կէօպէք-լի մարդ մը իլէն թոմպով կնիկ մը կը զարնէ կոր աչքիս: Ան չի բաւերի պէս, չօճոխներն ալ թոմպուլնալ պաշտպանեցին: Ասանկ մեծանն նէ, ետքը վիճակին ինչ կ'ըլլայ չիտեմ: Հինէն ծնողները չօճոխներն քիլօ առնէ տէլիմ կը պատուուէին, Հիմա ալ քիլօ տան տէլիմ տիլէթիլայններուն տուռնէրը կը մաշեցնեն կոր: Խօսքը մէկեր-նիս, տիլէթիլայններն ալ անանկ աղէկ փարս կը շահին կոր քիմ, շատ մը երիտասարդ ուսանելու համար առ պրանը կը զատեն կոր արբըն:

Մերին կենութեանը. «Այր տիլէթ մէկ պին ալլա էօրթէր» տէլիմ խօսք մը կար: Հիմա անոր մօտան աղէկ մը անցած է, որչափ սըսիա ըլլաւ նէ անչափ խըմէթի կ'ըլլաւ կոր: Էկուր տես քիմ. շիշմանութիւնն ալ օրէ օր, հիւանտութեան պէս փոխանցիկ ըլլալ սկսաւ: Ախ, էս հէմ կիտեմ, հէմ ալ կը տեսնամ կոր. առ Ամերիկայէն բօսիյա Ֆատա-Ֆուտ է ինչ խառնախիւ է, քանի շատցաւ նէ չօճոխները թօմպուլուցան: Առողջութենէ էկող թօմպուլութիւն մը ըլլալ նէ ծանա չպիտի հանեմ, քանի մեծանն ձեւի կը մօտան պիտի բռնէ, ամա մալի ճամշնէրեւցածը ան չէ: Կը վազկէզինք, անթիւնանք նէ ալ մարերնիս հացին քէօէլով, կարգով պանիլի տանովիլ մը կու տար ծառքերնիս կամ ալ չերտ մը կարագը հացին վրան շաքար կը ցանէր, ան խըտար: Խմելիքնիս ալ ես կաթ կ'ըլլար, ես ալլան, տուռնէն շինուած լիմօնաթա իլէն ֆիլնէի շուրթը ալ կ'ըլլար պաղի: Էն լիւքս լիմելիք պաներնիս ալ կազօզն էր:

Հիմա հազար ու մէկ տեսակ հազար ուտելիք իլէն խմելիք կայ, ամէնն ալ անօգուտ, պօշուտա քիլօ ընելիք պաներ... Չօճոխները բռնն են փողոցը խաղաղած պիլէմ չուռին, ես պիլիլիսայարին առջին, ես տա տա փապուճի չափ թէլէֆօններ, թապլէթներ ծառքերնին, նստած խաղ կը խաղան: Շարժում ըսուած պանը չի կայ: Թէլէֆիլիլներն ալ հիւշ չկեցած, առ որչափ ճինար պէլիլսիկ գոյնզգոյն, չիլթուլու փիլթուլու, կլիթօլու, սախտէ չօքօլալ ուտելիքներուն, ֆըլըթիլը խմելիքներուն, պօլալը պաղպաղակներուն ուէլամները կը տեսնան, մէտէնին կը քաշէ, կ'ուտեն կոր:

Նայեցէք էկեր քիմ խելքերնիկ կլիլնիլ չօղկէք եւ ժամ առաջ ասոր առաջըր չառնէք նէ, շատ անառողջ սերունդ մը կը հասնի կոր, կիտցած ըլլաք: Տուք ալ ծնողք ըլլալով չօճոխներնուդ օրինակ ըլլալու էք: Պօլ ճուր խմելը քիլօ տալու Ֆալտա կ'ընէ տէլիմ, փողոցները կէօտէրիլ պէս ծառքերնիկ չիլէ մը ճուրով պտտելը չ'ըլլաւ, կըլթիլնիլթ ալ թէլալիլ պէտք է ընէք:

ԱԿՕՍ

Ինչպէս Գուրշունլու ճամի եղաւ Սուրբ Թէոդորոս կաթողիկէն

ՍԱՐԳԻՍ ՍԵՐՈՎԱՅԵԱՆ

sseropyan@agos.com.tr

Մկրտիչ Նաղաշ եպիսկոպոս եղած է Ամիրայի առաջնորդը եւ Ս. Թէոդորոս Կաթողիկէ եկեղեցւոյ վանահայրը։ Ան եկեղեցին աւելի մեծցուցեր ու կողքին գիշերօթիկ դպրավարժարան մը հաստատեր է։ Վանքին սահմանները եղած են բերդի պարիսպէն մինչեւ «Սըրայներ» ջուլիականոցը, մէջն ըլլալով նոր շուկան, Աբ բազարին, մինչեւ քաղաքի պարիսպի արեւելեան մասին մօտ։ Հոն էր նաեւ առաջնորդարանի շէնքը, պարտիզատոր, գմբէթատը սենեակներով, կամարակապ հովդոցով։

«Մկրտիչ Նաղաշ եպիսկոպոս գեղեցկացուցած է Ս. Թէոդորոս եկեղեցին, շինել տալով բարձր գմբէթ եկեղեցւոյ վրայ։ Հիմա սա նկարի առնելու է. այն ժամանակին (15-րդ դարու առաջին քառեակին) Հայաստանի այդ դժբախտ ու դաժան արեւներն էին, որ կէս վայրենի, կրօնամոլ գորակներն ի հաճոյս կամօց կը փրիէին բոլոր երկրին վրայ։ Այս գորակներնը կը կոչուէին Գարա Գոյունլու եւ Ազ Գոյունլուներ, որոնք ինքնորոյն իշխանութիւններ էին եւ որոնց վեհապետները կը կոչուէին Փապիշահ կամ Սուլթան։ Գարադոյունլուները կը փրիէին Հայաստանի եւ Պարսկաստանի հիսիսային մասին վրայ, կեդրոն ունենալով Դապիղզ քաղաքը. իսկ Ազ Գոյունլուները Հայաստանի հարաւային մասի՝ Միջագետքէն մինչեւ Վոսիորի մօտ, որով Ամիրա այս մասին մէջ կ'իյնար։ Նաղաշի

ժամանակ յիշեալ Ազ Գոյունլուներու վեհապետը Սուլթան Օթման (Օսման Ա.) էր, եւ Նաղաշը կրցած էր իրեն հետ բարեկամութիւն հաստատել, նաեւ՝ կրցած էր անկէ արքունութիւն ստանալ եկեղեցւոյ գմբէթի շինութեան, որովհետեւ այդ ժամանակները քրիստոնեան ոչինչ կարող էր ընել առանց կառավարական հրամանի, իսկ արքունական արքունագիր մը եկեղեցւոյ գմբէթի շինութեան՝ սա մեծ յաջողութիւնն էր Նաղաշի դիւանագիպութեան»։ *

Կը կարծուի, որ Մկրտիչ Նաղաշ վախճանած ըլլայ Ամիրայի մէջ եւ ըստ ժամանակի տվորութեան թաղուած ըլլայ Ս. Թէոդորոս եկեղեցւոյ մէջ։

Թէ ինչ եղաւ Ամիրայի փառք ու պարծանք Ս. Թէոդորոս կաթողիկէն, որուն կորսուիլն հայ պատմութեան մէջ սեւ էջ մըն է, երբ կրօնատոր մը իր բոլոր կեանքը կը նուիրէ զայն գեղեցկացնելու եւ հայ մշակոյթի կեդրոն մը դարձնելու համար, դժբախտբար այդ միեւնոյն վանքը գրեթէ 75 տարի վերջ ուրիշ կրօնատոր մը... նոր Վասակ մը կը յանձնէ իւր ամբողջութեամբ՝ հեթանոսաց. Ասորւոնոյ փառաբանութեան Ս. Տաճարը վերածելով մզկիթի՝ «Գուրշունլու ճամի» անուամբ։

Մատնութեան մանրամասնութիւնը

Կը փափաքէի վերոյիշեալ գիրքէն ամբողջութեամբ արդարապէս այս մասին պարմուածը, բայց րեդի չգոյութեան պարճառաւ 4 մեծադիր էջերու պարփակութիւնը

ԱՐՏՈՆՍԷՐԻ՝ AGOS YAYINCILIK BASIM HİZMETLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. անունով՝ Բահիլ Տինք, **ՀԻՄՆԱԳԻՐԻ՝** Հրանդ Տինք, **ԽՄԱՍԳՐԱԿԱՆ ՎԱՐԻՉԻ**՝ Ռուբէր Քոփքաշ, **ՊԱՏԱՍԽԱՆՍՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՄԱՍԳԻՐԻ**՝ Ֆէրիա Պալանճար, **ԽՄԱՍԳՐԱԿԱՆ ՎԱՐԻՉԻ ՕԳՆԱԿԱՆ՝** Գարիին Գարագաշլը **ՀԱՍՑԷ՝** Հալապետարկազի Պողոսոյայ, Սէպաթ Ափթ. 74, յարկաբաժին 1 Օսմանպէշ, Իսթանպուլ։ **Հեռաձայն՝** 0212 296 23 64 - 0212 231 56 94
Ֆաքս. 0212 247 55 19
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Տիւնիա Սիւփէր Վէպ Օֆսէթ Ա.Շ. 100. Ելը Մահալլէսի, Պադըըլար-Իսթանպուլ։ **Հեռաձայն՝** 0212 629 08 08
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ՝ Թուրքիա՝ 6 ամսուան 90 ԹԼ. տարեկան 175 ԹԼ. Երոպա՝ 6 ամսուան 95 Երօ, տարեկան՝ 180 Երօ, Ամերիկա եւ Գանադա՝ 6 ամսուան 130 Տոլար, տարեկան 250 Տոլար, Ասպրալիա՝ 6 ամսուան 150 Տոլար, տարեկան 275 Տոլար։
www.agos.com.tr - agos@agos.com.tr

իմամներու գործն է, բայց ինք պիտի կա-
տարէ իր խոսքումը, սակայն որո՞ւ պիտի
ընէ վճարումը։

Վարդապետը կը բացատրէ, որ վան-
քը յաբուկ տէր չունի, եւ ինք ալ որպէս
կղերական իրաւունք ունի միւս վանական-
ներուն նման, ուրեմն կրնայ կարգադրել
նուիրելիք ոսկիներու բաշխումը։

Եւ Արքայազունը, երբ բերել փուած
պարկի ոսկիները կը սկսի թափել գորգին
վրայ, մաքնող վարդապետը օրհնութիւններ
կու փայ անոր առողջութեան, երջանկու-
թեան, ծնողաց եւայլն։ Ու մաքնիչը երբ
կը զգայ որ բաւական խոշոր կոյտ մը գո-
յացած է իր առջեւ, բաւարարուած, կ'ըսէ
թէ արկէ աւելին չ'ուզեր։ Այն արեն ար-
քայազունին եւ վարդապետին միջեւ տեղի
կ'ունենայ հեքիեալ հարցում-պատասխանը.-
«Դուն ըսիք թէ մանկութենէ իսլամու-
թիւնը սիրող մը եղած ես. եւ դուն քրիս-
տոնեայ կրօնատոր մըն ես, այդպէ՛ն է»։

–«Այո՛, տէր իմ»։

–«Կարծեմ դուք կրօնատոր եղած ժա-
մանակ Ասորւոնոյ անունով երդում կ'ընէք
ձեր պաշտօնին հաւատարին մնալու հա-
մար, այդպէ՛ն է»։

–«Այո՛, տէր իմ, բայց այդ քրիստոնեայ
կղերականութեան համար է»։

–«Ինձի լաւ մտիկ ըրէ՛. այս որոշ է, որ
գորգին վրայ դիզուած սա ոսկիին հա-
մար դուն ստորնաբար հաւաքող կ'ուրա-
նաս, Ասորւոնոյ անունով արած երդումը եւ
ուխիդդ հին վերաբուի մը պէս վրայեդ նե-
տել կ'ուզես պարզ աշխարհային հարստու-
թեան համար... Թէւեւ կրօնատոր մը չեմ,
բայց վարահ եմ որ ո՛չ միւփթին, ոչ ալ ունէ
իմամ թու պատմութիւնը լսելէ վերջ պիտի
ընդունի քեզի պէս երդմնագանց մը ճշմա-
րիւր իսլամներու շարքին մէջ»։

«Ողորմելի արարած, դուն ինչ մեծ աւեր
կատարեցիր քու ժողովուրդիդ, բայց որով-
հետեւ ես չեմ կրնար իմ խոստացածս ետ
առնել, սպիպուած եմ զայն կատարել։ Իմ
վճիռս այս է»։

Եւ իր հրամանատարը կանչելով կը
հրամայէ, որ համրուած ոսկին պարկին մէջ
դնելով ուրացող մարմնիչն կռնակը փայ,
զինքը հրապարակ տանի, զլուխը կտրէ,
իսկ պարկի ոսկին, որ այլեւս ապականուած
դրամ է, քաղաքի աղքատներուն բաժնէ։

Միեւնոյն ժամանակ գրութիւն մը կը
դրկէ Ս. Թէոդորոսի վանահօր, մանրամաս-
նութեամբ բացատրելով եղելութիւնը. նաեւ
հրամայելով, որ երեք օրէ վերջ պարպեն
վանքն ու յանձնեն իսլամաց։

Այ պիտի ջմբճոնիմ մանրամասնութեանց
մէջ, բաւականանալով որ հայերը երեք
օրուան մէջ փոխարդեցին ինչ որ կրնան,
իսկ մնացեալը վանքին բակին մէջ կրակի
փրուեցաւ իսլամներու կողմէ։

ԲԱՌԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՇԽԱՐՀԸ

ՊԱՆԱՏ

Սեպտեմբեր, 1834։ Աղեքսանդրեղէն մինչեւ
Պոլիս եղած ծովային ճամբորդութիւնը երկար
չի թուիր սպուգաբանութեան համար, երբ
ան յափշտակուած կ'ընթերնէ Օրթագիւղի
Պօղոս Արապեան Ապուչեկսցու փայարանէն
նոր լոյս տեսած գիրք մը. «Պատմութիւն
Պղնձէ Բաղարքին»։ Ջինքը զբաղած պա-
հած է նաեւ նաւավարը, որ կը սիրէ խօսիլ։

- Պարոն սրտաբանութիւն, ո՞վ է այս
Բրաբիոն գրագիտուիին, զոր այնքան շար
կ'ուզէք տեսնել։

- Բարեպաշտ կոյս մը, որ նուիրուած
է հայ լեզուին ու դպրութեան։ Պալաքցի է։
Բացած է մանկապոն մը ու դասեր կու
փայ։ Նաեւ իր եղբոր, Մարթեոս Պալաքե-
նի դպիրին, Ս. Հրեշտակապետ եկեղեց-
ւոյ շրջափակին մէջ բացած փայարանին
կը սատարէ ու անոր միշտ աջակից կ'ըլ-
լայ։ Պարոն նաւավար, հիմա ինքը 84 տա-
րեկան ըլլալու է։ Չեմ գիտեր, թէ ողջ է։
Առագաստանաւ կը մօտենայ Պոլսոյ
Գարա-Կէօմրիկ նաւամարտոյցը։ Սրտզա-
բանութիւնը հին բարեկամի հանդիպած

133	ՆՈՐԱՅՐ ՏՍՏՈՒՐԵԱՆ ndaduryan@agbumhs.org
------------	---

անոնց աղօթքները։

- Ես ալ նուէր մը ունիմ եկեղեցւոյ հա-
մար։ Նիկիոյ վարպետներուն գործն է. հա-
յաբառ սկաւառակ մը։

Գրագիտուիին հետ գրոյցը անխուսա-
փելիօրէն կը թեթի դէպի բառեր եւ տե-
ղանուններ.

- Բիւզանդական շրջանին կայսրը հոս
ունեցեր է պալատը մը։ Ան մեզի չէ հա-
սած, բայց «պալատ» բառը մնացեր է որ-
պէս թաղին անունը։ Մեր ալ մականունն է։

- Օրիորդ Բրաբիոն, աւելցնեմ, թէ
«պալատ»ն ալ եկած է հռոմէն. Օգոս-
տոս Կայսրը բնակարան մը ուներ Հռոմի
«Պալաքիին» բլուրին վրայ, Mons Palati-
nus, մայրաքաղաքի եօթը բլուրներէն այն
մէկը, որ վերնախաին նախընտրելին էր։
Ներոնի ժամանակ ընդարձակուելով՝ այդ
փուրը դարձաւ շքեղ ու փառատր ապա-
րանք մը։ Եւ որպէս կայսերական նստա-
վայր ան դարձաւ վարչութեան կեդրոնը։
«Պալաքիին» բառը, լատիներէն palatium,
ֆրանսերէն palais, անգլերէն palace, սկսաւ
նշանակել «իշխանի պաշտօնական բնա-
կավայր»։ Յաջորդ դարերուն բառին իմաս-
տը աւելի ընդարձակուեցաւ. կառավարու-
թիւն, մեծահարուստի ապարանք, եւ ամէն

Կոստանդնուպոլսոյ Պալատ թաղի Ս. Զրեշտակապետ եկեղեցւոյ մէջ հիւանդներ կը բուժուին ետեր...	Եթէ անունը «Պալատ» է, առկէ ֆայ ազգի ազատագրման պայքարին ոչ մի օգուտ կու գայ։
տեսակի երեսելի շինութիւն. մշակոյթի պա- լատ, մարզանքի պալատ...	
- Տղաս, պետականութիւնը կորսնցու- ցած ազգերուն համար լեզուն է պալատը։ Պէտք չէ զարմանալ, եթէ մէկ օր բանաս- տեղծ մը ըսէ.	
«Մրգատարանի մը նըման կը սիրեմ քեզ, Հայ Լեզուն...»	
«Մեր հայրենի պալապէն, պարրէզնե- րէն մընացորդ՝»	
«Դալարագեղ դուն պուրա՛կ, որ դի- մացար դարերու»	

Մկրտիչ Նաղաշի կենսագրականը

Ուշ միջնադարեան շրջանի համբաւատր
փաղեղբու, մանրանկարիչ, հոգեւորական
գործիչ Մկրտիչ Նաղաշ (Nakkas= որմանը-
կարիչ-զարդարիչ) ծներ է Բաղէշ քաղաքի
Պոռ գիւղի մէջ մօտաւորապէս 1394-1395
թուականներուն։ Սրացեր է ասորւածա-
բանական, փիլիսոփայական կրթութիւն,
սորվեր է արեւելեան քանի մը լեզուներու
կողքին նաեւ հին յունարէն։

Կնոջը մահէն յետոյ, 1420-ական
թուականներուն մեկնել է Միջագետքը,
Ամիդ (կամ Ամիրա՝ այժմու Տիյարպէքիր)
քաղաքի մէջ վարդապետ ձեռնադրուեր
է. 1430-ին Կաթողիկոսը Նաղաշին նշա-
նակեր է 24 զաւառներու եպիսկոպոս եւ
կաթողիկոսի տեղապահ։ Վայելելով Մի-
ջագետքի փրկակալ Օթման Բէկի հովանա-
տրութիւնը, վերանորոգեր ու կառուցեր է
եկեղեցիներ, վանքեր, հիմներ է դպրոց-
ներ։ 1434 թուին Նաղաշի նախագիծով կա-
ռուցուեր է Արդնի Բարձրահայեաց Ս.
Աստուածածին եկեղեցին, իսկ 1439-1443-
ին վերակառուցեր է Ամիդի Ս. Թէոդո-
րոս կաթողիկէ եկեղեցին, որուն գմբէթին
քաղաքին մինարէներէն աւելի բարձր ըլ-
լալը առիթ է դարձեր, որպէսզի քաղաքի
մոլեռանդ մահմէդականները հալածմանը
սկսցնեն Նաղաշի դէմ։ Օթման Բէկի որդի
Համզան, որ յաջորդեր էր հօրը, հրամայեր
է քանդել կաթողիկէի գմբէթը։

Ծանր վիշտ կրած, Նաղաշ հեռացեր է
Ամիրպաէն, գացեր է Կ. Պոլիս, Թէոդոսիա։
Չորս տարի անց, Համզայի որդի Ճիւհան-
կի միբգա, Նաղաշին հրապիրէր է Ամիդ
եւ թոյլ փուրէ է վերակառուցել գմբէթը՝
զափաւոր բարձրութեամբ։ Վերակառուցումը
աւարտեր է 1447 թուին Նըքամաւ վար-
պետի ձեռամբ։

1449-1469 տարիներուն Միջագետքի
մէջ պարսիներ են երկու համաճարակներ,
որոնց վրայ Նաղաշ գրեր է ողբ մը, որմէ
վերջ վախճանէր է (մօտ՝ 1470)։

Մկրտիչ Նաղաշ գրեր է փաղեր, յի-
շաբակարաններ, «Պապախան ի լա-
փինացուոց թղթոյն» (1436) պատմական
փաստաթուղթը։ Ան իր ինքնատիպ ու գե-
ղեցիկ փաղերով միջնադարեան գրականու-
թիւնը բարձրացուցած է նոր աստիճանի
մը, խորացնելով անոր մարգարիտական
ու աշխարհիկ բովանդակութիւնը։ Նաղաշ
միջնադարեան գրականութեան մէջ առա-
ջինն է, որ արեւմադրութեան նիւթ դար-
ձուցած է պանդխտութեան թեման։ Անոր
լեզուն գրական միջին հայերէնն է, պարզ
եւ մաքրելի։

Այսպէտով, գիրենք այլեւս որ 1517 թուին
ինչպիսի սեւ վարագոյր մը կ'իջնէ Ս. Թէոդո-
րոս կաթողիկէի տեսարանը յախբեանալէս
օգդելու համար։

Իսկ Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ դրան աջ
կողմի որմոյն դրսի երեւը քարի մը վրայ
քանդակուած է.-

«Մարնեցաւ Ս. Թէոդորոս Զ.Կ.Է. թուին»
(1518)։

* Այս գրութեան ու նաեւ լուսանկարին համար
(չակերտեալ մաւր նոյնութեամբ արտաբալելով)
օգտուեցանք Տիգրան Մկունդի 1950-ին ԱՄՆ-ի
մէջ հրապարակուած, այժմ դժուար գտանելի
«Ամիրայի Արձագանգներ» անուն գործին
285-293 էջերէն։ Գրքին այս բաժնին ստորագրող
է Տիգրան Ս. Պոյաճեան։